

Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai

2026 m. gegužės 25 d., Nr. 26–083AR

L. Sapiegos g. 17, Vilnius
Tel. +370 5 271 28 04, +370 5 279 1445
El. paštas ada@ada.lt*Siunčiama tik el. paštu***DĖL VALSTYBINĖS LIGONIŲ KASOS PRIE SVEIKATOS APSAUGOS MINISTERIJOS DIREKTORIAUS ĮSAKYMU KURIAMO ASMENS DUOMENŲ TVARKYMO MODELIO ĮVERTINIMO**

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – **LVK** arba **Pareiškėja**), atstovaujanti privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų (toliau – **ASPĮ**) teises ir teisėtus interesus, kreipiasi dėl Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – **VLK**) vieningos ligoninių išteklių valdymo ir sąnaudų apskaitos informacinės sistemos nuostatų, patvirtintų VLK direktoriaus 2026 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. 1K-174 „Dėl Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos vieningos ligoninių išteklių valdymo ir sąnaudų apskaitos informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“ (toliau – **Nuostatai**). Nuostatais įsteigiama vieninga ligoninių išteklių valdymo ir sąnaudų apskaitos informacinė sistema (toliau – **VLIVAS IS**), o pati VLK paskiriama VLIVAS IS sistemos valdytoja ir duomenų valdytoja.

Pareiškėja kreipiasi į Valstybinę duomenų apsaugos inspekciją (toliau – **VDAI**), kaip asmens duomenų apsaugos priežiūros funkcijas pagal 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – **BDAR**) vykdančią instituciją Lietuvos Respublikoje, reikšdama savo ir savo atstovaujamų narių susirūpinimą dėl VLK kuriamo asmens duomenų tvarkymo modelio ir jo atitikties BDAR ir kitiems asmens duomenų apsaugą reglamentuojantiems teisės aktams.

Pareiškėjos vertinimu, aptariamu teisiniu reguliavimu yra sukuriamas ne vien finansinių ar sąnaudų apskaitos bei sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo duomenų teikimo mechanizmas (kaip tai formaliai nurodoma Nuostatuose), bet naujas, centralizuotas ir didelės apimties pacientų sveikatos duomenų, jų gydymo epizodų, suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų, atliktų tyrimų / procedūrų, diagnozių ir kitų su sveikatos priežiūros paslaugų teikimu susijusių duomenų susiejimo su ASPĮ ir konkrečiais ASPĮ darbuotojais duomenų tvarkymo modelis. Kaip bus detalčiai paaiškinta žemiau, toks modelis kelia pagrįstų abejonų dėl jo atitikties BDAR 5, 6, 9, 25, 28, 30, 32, 35 ir 36 straipsniams, taip pat Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatyme (šio įstatymo 4, 5, 7, 8, 9 straipsnių nuostatos) įtvirtintai paciento konfidencialios informacijos apsaugai.

Pareiškėja prašo VDAI, vadovaujantis BDAR 57 straipsnio 1 dalies a, c, h ir i punktais ir 58 straipsnio 1 dalies a, b ir d punktais bei 2 dalies a, d ir f punktais, taip pat Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 20 straipsnio 1 dalyje nustatytais įgaliojimais, savo iniciatyva pradėti tyrimą dėl Nuostatais numatomo asmens duomenų tvarkymo VLIVAS IS, siekiant įvertinti šio duomenų tvarkymo teisėtumą, būtinumą, proporcingumą ir atitiktį kitiems asmens duomenų apsaugą reglamentuojantiems teisės aktų reikalavimams.

Šis Pareiškėjos prašymas atitinka VDAI formuojamą priežiūros veiklos praktiką, kai VDAI inicijuoja patikrinimą savo iniciatyva, siekdama įvertinti numatomo duomenų tvarkymo atitiktį teisės aktų reikalavimams. Pavyzdžiui, VDAI direktoriaus įsakymu inicijuotas patikrinimas VšĮ Biržų ligoninėje dėl galimo BDAR nuostatų pažeidimo, gavus pranešimą dėl ligoninėje vykdomo vaizdo stebėjimo¹, taip pat VDAI pradėtas tikrinimas remiantis žiniasklaidos informacija apie „Visuomeninio Vilniaus krašto gyventojų surašymo“ iniciatyvą².

I. Trumpa VLK kuriamos VLIVAS IS priešistorė

Pirminiuose viešai prieinamuose VLIVAS IS investicinio projekto aprašymuose³ nurodoma, kad VLIVAS IS paskirtis yra gauti unifikuotus pacientų duomenis, kaupti reikiamo detalumo sąnaudų apskaitos duomenis ir teikti juos į paciento lygio sąnaudų apskaitos sistemą, tokį pilotinį projektą pradėjus vykdyti Respublikinėje Vilniaus universitetinėje ligoninėje (toliau – RVUL), kartu numatant galimybę šio projekto plėtrai ir pritaikymui kitoms ASPĮ, siekiant:

- unifikuoti ligoninių sąnaudų apskaitos duomenis, pereinant nuo šiuo metu RVUL, o ateityje ir kitų ASPĮ, naudojamų skirtingų informacinių sistemų duomenų modelių;
- patobulinti RVUL, o ateityje ir kitų ASPĮ veiklos efektyvumo įvertinimus ir palyginimus;
- sukurti informacinių technologijų (toliau – IT) sprendimus, skirtus duomenų kaupimui, duomenų rinkimui, kuris dabar yra galimas tik rankiniu būdu;
- sukurti RVUL integracijas, leidžiančias perduoti duomenis į Detalios asmens sveikatos priežiūros paslaugų sąnaudų apskaitos gydymo įstaigose informacinę sistemą (toliau – DPLSA IS);
- užtikrinti automatinį, ne retesnį kaip kartą per mėnesį duomenų teikimą;
- užtikrinti, kad paslaugų kainos (apie 4000 paslaugų) atitiktų RVUL, o ateityje ir kitų ASPĮ faktiškai patiriamas 6 objektyvias sąnaudas, pagrįstas Privalomojo sveikatos draudimo fondo (toliau – PSDF) bazinėms kainomis⁴.

Taigi, minėtas pilotinis projektas iš esmės buvo skirtas spręsti pakankamai siauros apimties lokalių duomenų apsikeitimo tarp konkrečios valstybinės ASPĮ (t. y., RVUL) ir VLK klausimą. Nors investicinio projekto rėmuose ir buvo numatyta galimybė šį projektą plėsti, įvardinant potencialius dalyvius – kitas ASPĮ, tačiau projekto apimtyje, pirmiausia, buvo žvelgiama į valstybines ASPĮ, kurios naudoja „skirtingų informacinių sistemų duomenų modelius“ didžiausią dėmesį skiriant funkciniam duomenų apsikeitimo IT priemonėmis aspektui, bet ne ypatingai jautriems asmens duomenų apsaugos klausimams.

¹ Plačiau žr. <https://vdai.lrv.lt/public/canonical/1771410765/1286/2026-02-13%20sprendimas%20Nr.%203R-252%20%282.13-1.E%29.pdf>.

² Plačiau žr. <https://vdai.lrv.lt/lt/naujienos/valstybine-duomenu-apsaugos-inspekcija-skyre-ispejima-lietuvos-lenku-sajungai-del-visuomeninio-vilniaus-krasto-gyventoju-surasymo-iniciatyvos/>.

³ Plačiau žr. <https://sam.lrv.lt/public/canonical/1731317218/26348/VLIVAS%20.pdf>.

⁴ Plačiau žr. pagrindinės projekto informacijos 1.4 punkte pateiktą lentelę, adresu <https://sam.lrv.lt/public/canonical/1731317218/26348/VLIVAS%20.pdf>.

Įgyvendinus pirminius projekto tikslus – pabaigus VLIVAS IS projekto įgyvendinimą RVUL, šis pilotinis duomenų apsaugos projektas netikėtai įgavo visai kitą mastą. T.y., priėmus VLK direktoriaus 2026 m. balandžio 29 d. įsakymą Nr. 1K-174 „Dėl Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos vieningos ligoninių išteklių valdymo ir sąnaudų apskaitos informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“, VLIVA IS tapo visuotine bendrai visoms ASPĮ (be jokių išlygų ir galimų alternatyvų) privaloma naudoti informacinė sistema.

II. Reikalavimai teisėkūros priemonėms, reglamentuojančioms asmens duomenų tvarkymą

VDAI savo viešuose pasisakymuose ir komentaruose nuolatos akcentuoja kokybiškos teisėkūros svarbą užtikrinant pasitikėjimą viešuoju sektoriumi ir jo atliekamu asmens duomenų tvarkymu. Šios problemos aktualumą patvirtina net keletas VDAI oficialiai parengtų ir viešai publikuotų metodologinių dokumentų, tokių kaip 2018 m. liepos 2 d. Rekomendacija dėl reikalavimų teisės aktų projektams, kuriais reglamentuojamas asmens duomenų tvarkymas⁵, 2025 m. gegužės 30 d. Rekomendacija dėl asmens duomenų apsaugos reikalavimų taikymo teisėkūroje⁶. Šiuose dokumentuose aiškiai indikuojama, kad Lietuvos Respublikos teisėkūroje vis dar kyla aktualių klausimų dėl asmens duomenų apsaugos, kaip vienos iš pagrindinių žmogaus teisių, įtvirtintos Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos 8 straipsnyje, tinkamo reglamentavimo.

Pati VDAI metodiniuose dokumentuose nurodo, kad teisėkūros subjektams neretai sudėtinga nustatyti ne tik tinkamo hierarchinio lygmens teisės akto formą, kuriame turėtų būti reglamentuojami su atitinkamu asmens duomenų tvarkymu susiję klausimai, bet ir apibrėžti asmens duomenų tvarkymo tikslus, saugojimo terminus, teisėto tvarkymo sąlygas, taip pat deramai nustatyti būtiną asmens duomenų apimtį bei įvertinti numatomo asmens duomenų tvarkymo proporcingumą, pavyzdžiui, neretai ignoruojant teisėkūros subjektui taikomą poveikio duomenų apsaugai vertinimo pareigą.

Šiame kokybiškos teisėkūros kontekste yra teikiamas šis Pareiškėjos prašymas, kuriuo siekiama atkreipti VDAI dėmesį į Nuostatais kuriamą valstybės lygmens informacinę sistemą, kurioje būtų tvarkomi itin jautrūs specialių kategorijų – sveikatos – asmens duomenys, juos sujungiant su ASPĮ darbuotojų asmens duomenimis, taip sukuriant duomenų tvarkymo modelį, faktiškai prilygstantį *e.sveikata* informacinei sistemai.

III. Nuostatais nustatyto reguliavimo faktinis poveikis asmens duomenų tvarkymui

Remiantis Nuostatų⁷ 5 punktu, VLIVAS IS steigiamas šioms funkcijoms:

- 1) gauti unifikuotus ASPĮ pacientų duomenis, tinkamus ASPĮ veiklos sąnaudoms skaičiuoti ir analizei atlikti;
- 2) kaupti reikiamo detalumo ASPĮ veiklos sąnaudų apskaitos duomenis bendroje platformoje;

⁵ Prieinama internetu, adresu

https://vdai.lrv.lt/uploads/vdai/documents/files/Rekomend_tises_aktu_projektams_2018.pdf.

⁶ Prieinama internetu, adresu https://vdai.lrv.lt/public/canonical/1748588796/954/2025-05-30%20Rekomendacija_del_ada_taikymo_tisekuroje.pdf.

⁷ Prieinama internetu, adresu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5c8e744243d911f180c9c618618421ed>.

3) teikti ASPJ veiklos sąnaudų apskaitos duomenis į VLK valdomą DPLSA IS.

Susiejus šias funkcijas su Nuostatų 16 punkte nurodytomis tvarkomų asmens duomenų kategorijomis – sąrašas sudarytas iš 8 pagrindinių kategorijų (klasifikatorių duomenys; sveikatos priežiūros specialistų duomenys; paciento duomenys; gydymo atvejų duomenys; ambulatorinių apsilankymų duomenys; ASPJ finansiniai duomenys; ASPJ darbuotojų duomenys; medikamentų duomenys), kurios apima iš viso 92 rūšių duomenis – galima pastebėti, kad VLIVAS IS numatomas ne vien agreguotų finansinių ar apskaitos duomenų tvarkymas (tam apskritai numatyti vos 3 rūšių duomenys), kaip tai deklaruojama Nuostatų 2 punkte (VLIVAS IS steigimo pagrindu nurodant Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 30 straipsnio 9 ir 10 punktus). Priešingai, Nuostatais įteisintas VLIVAS IS vykdomas paciento lygio duomenų tvarkymas, apimantis paciento sąsają su ASPJ, jam suteiktomis paslaugomis, sveikatos priežiūros procesu, sąnaudų elementais ir ASPJ darbuotojais.

Be pacientų duomenų, numatoma tvarkyti ir ASPJ darbuotojų duomenis, įskaitant asmens kodus, specialybes, tabelio numerius, pareigybių grupes, darbo užmokesčio / sąnaudų grupes ir kitus darbo santykių bei personalo apskaitos duomenis. Tokiu būdu pacientų sveikatos priežiūros įvykiai bus susiejami su konkrečiais sveikatos priežiūros specialistais ir jų darbo / atlygio ir kitomis sąnaudų kategorijomis.

Pareiškėjos vertinimu, tokia informacinė sistema faktiškai sukuria ne tik itin plačios apimties duomenų bazę, kurioje galima rekonstruoti paciento apsilankymų, tyrimų, procedūrų, diagnozių, paslaugų ir jas teikusių darbuotojų tikslią chronologiją, bet ir unikaliai individualizuoti bei profiliuoti duomenų subjektus – tiek pacientus, tiek ir ASPJ darbuotojus – remiantis VLIVAS IS numatytais duomenų pjūviais. Tokiu būdu sukuriama neregėto masto net tik pacientų, bet ASPJ darbuotojų kontrolės sistema.

Visa tai rodo kokybiškai kitokį duomenų tvarkymo modelį nei Nuostatais deklaruojamas įprastas agreguotų finansinių / sąnaudų bei teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo duomenų teikimas. VLIVAS IS iš esmės priartėja prie paralelinės pacientų sveikatos duomenų infrastruktūros sukūrimo, nors deklaruojamas tikslas – tiesiog sąnaudų apskaita ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo stebėseną (Nuostatų 2 punktas, Sveikatos draudimo įstatymo 30 straipsnio 9 ir 10 punktai).

IV. Probleminiai Nuostatais nustatyto asmens duomenų tvarkymo VLIVAS IS aspektai

Toliau pateikiami Pareiškėjos identifikuoti Nuostatais įteisinto VLIVAS IS su asmens duomenų tvarkymu susiję probleminiai aspektai.

a. Nepakankamas pagrindas pacientų konfidencialios informacijos teikimui VLK

Pareiškėjai kyla pagrįstų abejonių, ar VLK turi aiškų, konkretų ir pakankamai numatomą įstatyminių pagrindą gauti iš atitinkamų ASPJ tokios apimties paciento lygio konfidencialią informaciją.

Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 9 straipsnio 1 dalis nustato, kad be paciento sutikimo konfidenciali informacija gali būti suteikiama tik tiems subjektams, kuriems Lietuvos

Respublikos įstatymai suteikia teisę gauti konfidencialią informaciją apie pacientą, ir tik rašytiniu prašymu, kuriame nurodomas konfidencialios informacijos gavimo teisinis pagrindas, naudojimo tikslai ir reikalingos informacijos apimtis; visais atvejais toks suteikimas turi atitikti protingumo, sąžiningumo ir paciento teisių apsaugos bei interesų prioriteto principus.

Šiuo atveju Pareiškėja abejoja, ar VLK direktoriaus įsakymu patvirtinti Nuostatai gali pakeisti įstatyme įtvirtintą individualizuotą konfidencialios informacijos teikimo logiką nuolatiniu, masiniu ir automatizuotu paciento lygio duomenų perdavimu į VLIVAS IS režimu.

Pareiškėjo vertinimu, bendro pobūdžio VLK funkcijos – analizuoti PSDF biudžeto lėšų naudojimą, vertinti paslaugų prieinamumą, kiekį ar struktūrą (Nuostatų 2 punkte nurodytas VLIVAS IS steigimo pagrindas – Sveikatos draudimo įstatymo 30 straipsnio 9 ir 10 punktai) – savaime nesuteikia teisės poįstatyminiu teisės aktu nustatyti naują plataus masto pacientų sveikatos duomenų ir ASPJ darbuotojų duomenų teikimo režimą. Tokia teisė, atsižvelgiant į duomenų jautrumą ir apimtį, turėtų būti aiškiai, tiksliai ir pakankamai numatoma įstatymo lygmeniu, ko nagrinėjamu atveju nėra.

Šis Pareiškėjo vertinimas remiasi VDAI 2025 m. Rekomendacijoje dėl asmens duomenų apsaugos reikalavimų taikymo teisėkūroje (toliau – **2025 m. Rekomendacija**) nurodoma pozicija, kad teisės aktų rengėjai, nustatydami asmens duomenų tvarkymą, turi kruopščiai įvertinti reguliavimo būtinumą, proporcingumą ir galimą poveikį žmonių teisėms bei laisvėms, siekiant išlaikyti pusiausvyrą tarp valstybės poreikių, visuomenės interesų ir žmonių teisių. 2025 m. Rekomendacijoje papildomai pabrėžiama, kad pagal BDAR 6 straipsnio 2 ir 3 dalis teisės aktuose numatomas asmens duomenų tvarkymas turi atitikti viešojo intereso tikslą, būti sąžiningas ir proporcingas, o teisėkūros priemonė turi būti aiški, tiksli ir nekelti abejonių dėl jos taikymo.

b. Nuostatai – netinkamas pagrindas žmogaus teisių ribojimams nustatyti

Nuostatai, kiek jie nustato ASPJ pareigą teikti pacientų konfidencialią informaciją ir darbuotojų asmens duomenis, faktiškai riboja pacientų ir darbuotojų teisę į asmens duomenų apsaugą ir privatų gyvenimą.

2025 m. Rekomendacijoje pažymima, kad duomenų subjektų teisių ribojimas ir su juo susijusi procedūra negali būti nustatomi vien duomenų valdytojo (nagrinėjamu atveju – VLK direktoriaus) tvirtinamu poįstatyminiu teisės aktu, nes toks žmogaus teisių ribojimas turi būti kildinamas iš įstatymo. Pati VDAI 2025 m. Rekomendacijoje identifikuoja kaip klaidą atvejus, kai poįstatyminiame teisės akte nėra nustatytos duomenų subjektų teisių ribojimų ribos ir sudaromos sąlygos riboti teises daugiau nei būtina.

Atitinkamai, šiuo aspektu patvirtinti Nuostatai kelia tokius reikšmingus duomenų apsaugos klausimus:

- ar įstatymas aiškiai suteikia VLK teisę gauti būtent tokios apimties paciento lygio sveikatos duomenis;
- ar įstatymas aiškiai suteikia VLK teisę gauti ASPJ darbuotojų asmens kodus, tabelio numerius, pareigybių ir darbo užmokesčio / sąnaudų grupių duomenis;

- ar įstatyme buvo nustatytos duomenų subjektų teisių ribojimo ribos, tikslai, apimtis, saugikliai ir trukmė, kurių VLK direktorius neperžengė, tvirtindamas Nuostatus;
- ar Nuostatais nėra iš esmės sukuriamas naujas asmens duomenų tvarkymo režimas, kuris turėtų būti nustatytas įstatymo lygmeniu.

Pareiškėja prašo VDAI įvertinti, ar Nuostatai neperžengia įstatymą įgyvendinančio teisės akto ribų ir ar jais nėra nustatomas savarankiškas, įstatyme aiškiai neįtvirtintas pacientų ir darbuotojų asmens duomenų tvarkymo pagrindas. Šis prašymas tampa dar aktualesniu įvertinus tai, kad faktinis šių duomenų valdytojas yra konkreti ASPĮ. ASPĮ taikomos BDAR nustatytos pareigos užtikrinti tvarkomų asmens duomenų konfidencialumą ir tinkamą duomenų subjektų informavimą asmens duomenų rinkimo metu apie duomenų valdytojo atliekamas asmens duomenų tvarkymo operacijas, įskaitant atitinkamų asmens duomenų perdavimą kitiems duomenų gavėjams, nagrinėjamu atveju – VLK.

Vykdamas Nuostatais neteisėtai įtvirtintą asmens duomenų tvarkymą (perdavimą VLK), ASPĮ, kaip duomenų valdytojai, rizikuoja susilaukti pačios VDAI sankcijų, nors vykdė valdžios institucijos poįstatyminiu teisės aktu įtvirtintas pareigas. Tokia situacija nėra pateisinama teisinėje valstybėje, todėl VDAI intervencija šiuo klausimu yra būtina, siekiant sukurti teisinį aiškumą susidariusioje situacijoje.

c. Sveikatos duomenų kaip specialių kategorijų asmens duomenų tvarkymo ypatumai

VLIVAS IS numatomas duomenų tvarkymas apima BDAR 9 straipsnyje nurodytus specialių kategorijų asmens duomenis – sveikatos duomenis. Toks tvarkymas negali būti vertinamas remiantis vien BDAR 6 straipsnyje nustatytais pagrindais. Kartu turi būti aiškiai nustatyta ir taikytina bent viena BDAR 9 straipsnio 2 dalyje nurodyta sąlyga.

Europos duomenų apsaugos valdyba (toliau – EDAV) yra pažymėjusi, kad bet koks sveikatos duomenų tvarkymas turi atitikti BDAR 5 straipsnyje nustatytus principus ir remtis tiek viena iš BDAR 6 straipsnyje nurodytų teisėtų tvarkymo sąlygų, tiek viena iš BDAR 9 straipsnyje nustatytų specialių kategorijų duomenų tvarkymo išimčių⁸.

Taigi, nagrinėjamu atveju nepakanka nurodyti, kad VLK vykdo jai pavestas viešojo administravimo funkcijas, t. y., atlieka finansinę ir ekonominę PSDF biudžeto lėšų naudojimo analizę ar vertina PSDF biudžeto lėšomis apmokamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą. Turi būti pakankamai aišku, kuri konkreti BDAR 9 straipsnio 2 dalies sąlyga taikoma, kokiame įstatyme ji įtvirtinta, kokios konkrečios ir tinkamos duomenų subjektų teisių bei laisvių apsaugos priemonės numatytos, kokia konkrečiai duomenų apimtis yra būtina ir kodėl tokio tikslo negalima pasiekti mažiau privatumą ribojančiomis priemonėmis. Tai reiškia, kad faktiškai dar prieš Nuostatų patvirtinimą turėjo būti atliktas poveikio duomenų apsaugai vertinimas, apie kurį bus detalčiau aptarta toliau šiame prašyme.

⁸ Plačiau žr., pavyzdžiui, EDAV Gairių 03/2020 dėl sveikatos duomenų tvarkymo su COVID-19 protrūkiu susijusių mokslinių tyrimų tikslais 15 ir 16 pastraipas, prieinama internetu, adresu https://www.edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines_202003_healthdatascientificresearchcovid19_lt_0.pdf.

Pareiškėjos vertinimu, Nuostatai ir jais modeliuojama ypatingai jautrių asmens duomenų tvarkymo sistema į šiuos klausimus neatsako. Nuostatuose paciento lygio sveikatos duomenų tvarkymas pateikiamas kaip tiesiog techninis sąnaudų apskaitos ar paslaugų prieinamumo elementas, nors pagal BDAR tai yra aukštos rizikos specialiųjų kategorijų duomenų tvarkymas, kuris įprastomis aplinkybėmis apskritai yra draudžiamas (BDAR 9 straipsnio 1 dalis).

d. Tikslų apribojimo principo pažeidimo ir tikslų išplėtimo rizikos

BDAR 5 straipsnio 1 dalies b punkte įtvirtintas tikslų apribojimo principas reikalauja, kad asmens duomenys būtų renkami iš anksto nustatytais, aiškiai apibrėžtais ir teisėtais tikslais ir toliau nebūtų tvarkomi su tais tikslais nesuderinamu būdu.

Paciento duomenų ir ASPĮ darbuotojų asmens duomenų tvarkymo tikslus identifikuoja atitinkamos ASPĮ, kaip tokių duomenų valdytojos. Jos šiuos duomenis tiesiogiai renka iš duomenų subjektų, aiškiai informuodamos juos apie nustatytus duomenų tvarkymo tikslus ir prisiimdamos atsakomybę, kad surinkti asmens duomenys nebūtų tvarkomi kitais tikslais nei buvo nustatyti jų rinkimo metu.

Nagrinėjamu atveju Nuostatais įsiterpiama į visą šį procesą, kadangi jais nustatomas privalomas atitinkamų asmens duomenų (ne agreguotų apskaitos ar statistinių duomenų) teikimas VLK į VLIVAS IS, kurio deklaruojami asmens duomenų tvarkymo tikslai ir jų suderinamumas su duomenų tvarkymo tikslais, dėl kurių šie duomenys iš pradžių buvo surinkti, kelia rimtų abejonių.

VDAI 2025 m. Rekomendacijoje nurodoma, kad asmens duomenų tvarkymo tikslas yra vienas pagrindinių teisėto asmens duomenų tvarkymo atspirties taškų, nes su juo susiję duomenų kiekio mažinimo ir saugojimo trukmės apribojimo principai. VDAI taip pat pažymi, kad informacinių sistemų nuostatuose asmens duomenų tvarkymo tikslas turi atspindėti informacinės sistemos tikslus, uždavinius ir funkcijas.

VLIVAS IS atveju deklaruojamas tikslas – sąnaudų apskaita ir analizė bei sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo vertinimas – neatspindi viso realaus duomenų tvarkymo poveikio ir galimų surinktų asmens duomenų panaudojimo tikslų. VLIVAS IS duomenų modelio architektūra, kiek ją galima įvertinti iš Nuostatų 16 punkte įtvirtinamo tvarkomų duomenų sąrašo, leidžia susieti:

- pacientą;
- ASPĮ;
- pacientams suteiktas paslaugas;
- pacientams atliktus tyrimus, procedūras, nustatytas diagnozes ar kitus sveikatos priežiūros paslaugų teikimo proceso duomenis;
- ASPĮ patirtų sąnaudų elementus;
- konkrečius ASPĮ darbuotojus;
- šių ASPĮ darbuotojų pareigybių, specialybių, tabelio ir darbo užmokesčio / sąnaudų grupių duomenis.

Tokio susiejimo rezultatas yra daug platesnis nei vien sąnaudų apskaita ar paslaugų prieinamumo vertinimas. Jis sudaro prielaidas pacientų gydymo strategijos, gydytojų veiklos, įstaigų efektyvumo,

teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų struktūros, personalo apkrovimo, darbo sąnaudų ir kitų jautrių aspektų analizei bei kontrolei. Tai indikuoja labai tikėtiną VLIVAS IS asmens duomenų tvarkymo tikslų išplėtimo riziką, kai formaliai sąnaudų apskaitai ir paslaugų prieinamumo vertinimui sukurta informacinė sistema iš tiesų bus naudojama kaip platesnės sveikatos priežiūros kontrolės, stebėsenos ir analitikos infrastruktūra. Maža to, tokia sistema sukuriama prielaidos duomenų subjektų – tiek pacientų, tiek ASPJ darbuotojų – profiliavimui. Pavyzdžiui, dėl atitinkamam pacientui paskirtų procedūrų, tyrimų, jo apsilankymų ASPJ skaičiaus ar ASPJ darbuotojo (gydytojo), išrašomų medikamentų, nustatomų diagnozių ar kitais pjūviais. Visa tai gali išvirsti į kur kas platesnio masto duomenų subjektų diskriminacijos atvejus, kai jiems dėl jų lyties, amžiaus ar ankstesnės paslaugų teikimo istorijos ribojamos tam tikros sveikatos priežiūros paslaugos ar atitinkamiems ASPJ specialistams ribojama galimybė savarankiškai pasirinkti gydymo strategiją.

2025 m. Rekomendacijoje kaip klaida pateikiama situacija, kuomet teisės aktuose nurodomi pernelyg abstraktūs tikslai, pavyzdžiui, „užtikrinti visuomenės interesą sveikatos srityje, informacijos valdymą, jos perdavimą“, bei pažymima, kad tikslas „valdyti sveikatos priežiūros įstaigos veiklos faktus ir procesus“ yra bendro pobūdžio ir turi būti vertinamas pagal siekiamus tvarkyti duomenis ir jų tvarkymo rezultatus.

Atitinkamai, Pareiškėjos vertinimu, Nuostatai turi analogišką trūkumą – formaliai nurodomi sąnaudų apskaitos ir sveikatos priežiūros prieinamumo tikslai, bet neatskleidžiamas visas paciento ir ASPJ darbuotojo lygio duomenų tvarkymo tikslingumas, tuo labiau – galimas tokio duomenų tvarkymo poveikis atitinkamoms duomenų subjektų kategorijoms.

e. Duomenų kiekio mažinimo ir proporcingumo principų pažeidimo rizika

BDAR 5 straipsnio 1 dalies c punktas reikalauja, kad būtų tvarkomi tik adekvatūs, tinkami ir tik tokie asmens duomenys, kurių reikia siekiant nustatyti tikslų.

2025 m. Rekomendacijoje išaiškinama, kad teisės aktuose, įtraukiant nuostatas dėl asmens duomenų tvarkymo, svarbu užtikrinti, jog būtų tvarkomi proporcingos apimties asmens duomenys, būtini konkrečiu teisės aktu siekiamiems tikslams. Atitinkamai, informacinių sistemų nuostatuose asmens duomenys paprastai turi būti nustatyti aiškiai, konkrečiai ir baigtiniu sąrašu.

Šiuo aspektu pažymėtina, kad, Pareiškėjos vertinimu, VLIVAS IS reguliavime nėra pakankamai pagrįsta, kodėl sąnaudų apskaitos ir asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo vertinimo tikslams būtina:

- tvarkyti paciento lygio duomenis, o ne agreguotus ar statistinius duomenis;
- paciento duomenis sieti su konkrečiu gydymo epizodu, paslaugos, tyrimo ar diagnozės duomenimis;
- pacientų duomenis sieti su konkrečiais ASPJ darbuotojais;
- VLK teikti ASPJ darbuotojų asmens kodus;
- VLK teikti darbuotojų tabelio numerius, pareigybių grupes ir darbo užmokesčio / sąnaudų grupes;
- sukurti centralizuotą nacionalinę platformą, o ne naudoti pseudonimizuotus, agreguotus ar lokaliai ASPJ apskaičiuotus sąnaudų ar prieinamumo rodiklius, taip pat kodėl nebuvo vertinta

galimybė atitinkamus duomenis, įskaitant agreguotu pavidalu, gauti iš jau egzistuojančios ir ilgai veikiančios *e.sveikata* informacinės sistemos.

Šie klausimai, į kuriuos nustatytas teisinis reguliavimas ir jį lydinti dokumentacija neatsako, pagrįstai verčia abejoti, ar VLK yra apskritai atlikusi alternatyvų vertinimą šiuo aspektu. T. y., ar atliko reikiamus veiksmus siekdama įsitikinti, ar nėra mažiau privatumą ribojančių priemonių jos identifikuotiems tikslams pasiekti.

f. ASPĮ darbuotojų duomenų tvarkymo ir darbuotojų stebėsenos ir kontrolės rizika

Nuostatai kelia atskirą klausimą dėl ASPĮ darbuotojų asmens duomenų tvarkymo būtinumo. Darbuotojų asmens kodai, tabelio numeriai, pareigybės, specialybės, pareigybių grupės ir darbo užmokesčio / sąnaudų grupės nėra neutralūs techniniai duomenys. Jie gali būti naudojami darbuotojų veiklos, darbo krūvio, efektyvumo, dalyvavimo konkrečiose paslaugose, darbo sąnaudų ir netiesiogiai darbo rezultatų vertinimui.

Primintina, kad VDAI sprendime dėl Biržų ligoninės akcentavo, kad ASPĮ tvarkant pacientų ir darbuotojų duomenis būtina vertinti tiek pacientų, tiek darbuotojų teisių apsaugą. Minėtame sprendime VDAI nurodė, kad poveikio duomenų apsaugai vertinimas yra privalomas, kai duomenų tvarkymas vyksta ASPĮ, kuriose paslaugos teikiamos pažeidžiamiems asmenims, taip pat kai darbuotojų duomenys tvarkomi stebėsenos ar kontrolės tikslais, įskaitant darbuotojų komunikacijos, elgesio, vietos ar judėjimo stebėseną.

Nors VLIVAS IS nėra vaizdo stebėjimo sistema, tačiau asmens duomenų apsaugos prasme analogiška situacija susidaro dėl VLIVAS IS nustatyto duomenų modelio, kuris gali sudaryti sąlygas ASPĮ darbuotojų veiklos stebėsenai ir kontrolei per sąnaudų, suteiktų paslaugų, paciento epizodų ir darbuotojų identifikatorių susiejimą. Todėl būtina įvertinti, ar ASPĮ darbuotojų duomenų tvarkymo tikslas, apimtis ir teisėtas pagrindas nustatyti pakankamai aiškiai, ar nustatytos tinkamos šios kategorijos duomenų subjektų asmens duomenų apsaugos garantijos.

g. Duomenų valdytojo ir duomenų tvarkytojo statuso nustatymo problematika

Pareiškėjai kelia abejonių Nuostatuose nustatomas ASPĮ statusas kaip VLIVAS IS duomenų tvarkytojų (Nuostatų 14 punktas). ASPĮ įpareigojamos teikti pacientų ir savo darbuotojų duomenis VLK nustatytais tikslais, VLK nustatyta apimtimi ir naudojantis VLK valdoma VLIVAS IS. Ar tai jau reiškia, kad ASPĮ tampa VLK asmens duomenų tvarkytoju, ar, visgi, paprasčiausiai vykdo ASPĮ, kaip atskiroms duomenų valdytojoms, tenkančią pareigą pateikti duomenis duomenų gavėjui, t. y., VLK, kuris taip pat yra savarankiškas duomenų valdytojas.

Šis vaidmenų atskyrimas nėra tik teorinis klausimas, kadangi Nuostatais suformuluojamos atitinkamos pareigos ASPĮ santykiuose su VLK, tarp kurių, be kita ko, prievolė įgyvendinti valstybės lygmens informacinės sistemos, kuri priskiriama „ypatingos svarbos valstybės informaciniam ištekliams“ (Nuostatų 46 punktas), informacijos saugumo (įskaitant kibernetinio saugumo) reikalavimus, kas praktiškai gali būti tiesiog neįmanoma.

EDAV Gairėse Nr. 07/2020 dėl sąvokų „duomenų valdytojas“ ir „duomenų tvarkytojas“ pagal BDAR⁹ pažymima, kad šios sąvokos yra funkcinės, t. y. atsakomybė turi būti paskirstoma pagal faktinius šalių vaidmenis. Atitinkamai, duomenų valdytojas nustato duomenų tvarkymo tikslus ir priemones – kodėl ir kaip tvarkomi duomenys, o duomenų tvarkytojas tvarko duomenis duomenų valdytojo vardu. Todėl, vien poįstatyminiame teisės akte ASPĮ įvardijimas „duomenų tvarkytojomis“ savaime neišsprendžia BDAR taikymo ir tinkamo atsakomybės tarp šalių paskirstymo klausimo. Ar ASPĮ iš tiesų veikia VLK vardu, ar jos tik vykdo savarankišką teisės akte įtvirtintą pareigą teikti duomenis ir toliau nebeatsako, kaip šiuos duomenis tvarko pati VLK savo VLIVAS IS.

Pareiškėjos vertinimu VDAI privalo atsakyti į klausimą, ar Nuostatais nėra kuriama situacija, kai poįstatyminiu teisės aktu formaliai perkeliama duomenų tvarkytojo pareigos ASPĮ, nors faktinė duomenų tvarkymo veikla, iš to kylanti atsakomybė ir sprendimų priėmimas lieka VLK rankose. Atitinkamai, Pareiškėja prašo VDAI įvertinti, ar Nuostatuose buvo teisingai ir pagal faktinį duomenų tvarkymo modelį nustatyti VLK, ASPĮ ir kitų dalyvių vaidmenys, ir ar ASPĮ nėra formaliai priskiriamos pareigos, kurių jos negali realiai įgyvendinti.

h. Neatliktas poveikio duomenų apsaugai vertinimas ir nevykdyta išankstinės konsultacijos procedūra

Aukščiau nurodytuose šio skyriaus a–g punktuose identifikuoti Nuostatais įtvirtinto duomenų tvarkymo modelio probleminiai aspektai. Pareiškėjos nuomone, jie kyla dėl to, kad VLK, tikėtina, nevykdė BDAR 35 straipsnyje jai įtvirtintos pareigos atlikti poveikio duomenų apsaugai vertinimą (toliau – PDAV) ir neatliko išankstinės konsultacijos su VDAI procedūros, kaip tai reglamentuota BDAR 36 straipsnyje.

Pažymėtina, kad VLIVAS IS numatomas asmens duomenų tvarkymas turi akivaizdžių aukštos rizikos požymių – tvarkomi specialiųjų kategorijų sveikatos duomenys, tvarkymas atliekamas dideliu mastu, duomenys gaunami ne tiesiogiai iš duomenų subjektų, susiejami pacientų ir darbuotojų duomenų rinkiniai, sukuriama centralizuota informacinė sistema, galinti turėti reikšmingą poveikį pacientams ir darbuotojams. Šiame kontekste reikėtų pastebėti, kad net Europos Komisija savo viešai skelbiamoje informacijoje dėl PDAV atlikimo nurodo, kad PDAV būtinas, kai duomenų tvarkymas gali kelti didelį pavojų asmenų teisėms ir laisvėms, įskaitant jautrių duomenų tvarkymą dideliu mastu, o kaip pavyzdys pateikiama ligoninė, ketinanti įdiegti naują sveikatos informacinę duomenų bazę su pacientų sveikatos duomenimis¹⁰.

Iš viešos Teisės aktų projektų informacinėje sistemoje pateikiamos informacijos apie Nuostatų projekto derinimo eigą galima pastebėti, kad joks PDAV Nuostatų rengimo ir derinimo metu nebuvo viešai paskelbtas. Pareiškėjai nėra žinoma, ar toks PDAV buvo ar yra atliktas bei ar buvo vykdoma išankstinės konsultacijos su VDAI procedūra. Atitinkamai, prašome VDAI pagal kompetenciją įvertinti, ar prieš priimant Nuostatais įtvirtintą asmens duomenų tvarkymo modelį VLIVAS IS, buvo atliktas PDAV ir buvo tinkamai nustatytos visos rizikos asmens duomenų tvarkymo kontekste ir

⁹ Plačiau žr. EDAV Gaires Nr. 07/2020 dėl sąvokų „duomenų valdytojas“ ir „duomenų tvarkytojas“ pagal BDAR, prieinama internetu, adresu https://www.edpb.europa.eu/system/files/2023-10/edpb_guidelines_202007_controllerprocessor_final_lt.pdf

¹⁰ Plačiau žr. Europos Komisijos interneto svetainėje, adresu https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection/rules-business-and-organisations/obligations/when-data-protection-impact-assessment-dpia-required_lt.

įtvirtintos būtinos priemonės, tokiai rizikai sumažinti, kad duomenų subjektų teisės ir teisėti interesai nebūtų pažeisti daugiau, nei iš tiesų būtina įgyvendinant įstatymais nustatytas pareigas.

Šiuo aspektu primintina, kad pati VDAI sprendime dėl Biržų ligoninės vykdyto vaizdo stebėjimo pabrėžė, kad pagal BDAR 35 straipsnio 1 dalį, kai dėl duomenų tvarkymo rūšies, pobūdžio, aprėpties, konteksto ir tikslų gali kilti didelis pavojus fizinių asmenų teisėms ir laisvėms, duomenų valdytojas prieš pradėdamas tvarkyti duomenis turi atlikti PDAV. Tame pačiame sprendime nurodyta, kad duomenų valdytojas yra atsakingas už BDAR laikymąsi ir turi gebėti tai įrodyti, įskaitant pateikti PDAV, įrodantį numatomo jo duomenų tvarkymo būtinumą ir proporcingumą.

IV. Pareiškėjos prašymai

Atsižvelgdama į aukščiau išdėstyta, ypatingai į šio prašymo III dalyje pateiktus argumentus, Pareiškėja prašo VDAI:

- 1) **savo iniciatyva pradėti tyrimą** dėl Nuostatų ir jų pagrindu VLIVAS IS planuojamo / pradedamo pacientų bei ASPJ darbuotojų asmens duomenų tvarkymo atitikties BDAR ir nacionaliniams asmens duomenų apsaugą reglamentuojantiems teisės aktų reikalavimams;
- 2) įvertinus Nuostatais kuriamo asmens duomenų tvarkymo modelio potencialią grėsmę pamatiniams asmens duomenų apsaugos principams, **nustatyti laikiną arba galutinį duomenų tvarkymo apribojimą**, įskaitant tvarkymo draudimą (BDAR 58 straipsnio 2 dalies f punktas), priklausomai nuo to, ar VLK (kaip duomenų valdytojas) suderins duomenų tvarkymo operacijas su BDAR ir nacionalinio reguliavimo nuostatomis (BDAR 58 straipsnio 2 dalies d punktas);
- 3) apie šio prašymo nagrinėjimo eigą, priimtus sprendimus, inicijuotą tyrimą (jei toks sprendimas būtų priimtas) ir tokio tyrimo metu priimtus sprendimus informuoti Pareiškėją, kuri šią informaciją galėtų perduoti ASPJ, galinčioms tiesiogiai susidurti su nepagrįstais VLK reikalavimais vykdyti Nuostatuose įtvirtintus įpareigojimus, kurie gali lemti sunkiai atitaisomą žalą duomenų subjektams.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Generalinė direktorė

Ineta Rizgelė